

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

*Турченко Ольга Григорівна,
кандидат юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

На сьогодні в Європі щільність різноманітних інститутів міжнародної взаємодії з питань безпеки мабуть є найвищою в світі. Всі вони покликані надати широкий діапазон засобів для вирішення загальних завдань безпеки та вироблення міжнародного комплексного підходу до врегулювання криз та проведення операцій.

21 лютого 2019 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» від 07 лютого 2019 року, який на конституційному рівні закріпив новий стратегічний курс держави та фактично визначив нову ідеологію розвитку суспільства.

В пояснювальній записці до відповідного законопроекту вказано: «Російська збройна агресія спричинила докорінні зміни у зовнішньому та внутрішньому безпековому середовищі України, що обумовлює необхідність пошуку нових механізмів гарантування національної безпеки України та чіткого закріплення в Основному Законі держави незворотності цивілізаційного вибору України, уособленням якого є європейська та євроатлантична інтеграція України».

Також зазначається, що закріплення на конституційному рівні правової визначеності курсу України на членство в ЄС і НАТО «мобілізуватиме українське суспільство і українську владу та сприятиме реформам, спрямованим на досягнення критеріїв повноправного членства в ЄС і НАТО».

Такі положення не є новими для законодавства України. В статті 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року (із змінами, внесеними згідно із Законом №2411-VI від 01.07.2010 року; в

редакції Закону №35-VIII від 23.12.2014 року; із змінами, внесеними згідно із Законом № 2091-VIII від 08.06.2017 року) в якості пріоритету національних інтересів передбачалась «інтеграція України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі та в євроатлантичний безпековий простір з метою набуття членства в Організації Північноатлантичного договору...». Аналогічне положення зберіглося і в Законі України «Про національну безпеку України» від 08 липня 2018 року (пункт 3 частини 3 статті 3).

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01 липня 2010 року визначив, що основними засадами зовнішньої політики є в тому числі «поглиблення співпраці з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття членства у цій організації; забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі».

Якщо ж говорити про ставлення українського суспільства до такого курсу, то згідно з останніми опитуваннями соціологічної групи «Рейтинг»¹¹⁴, 53% українців виступають за вступ до ЄС, за вступ до НАТО - 44% українців, при цьому - 30% на референдумі щодо вступу до НАТО сказали б «ні».

Зупинимось на одному «безпековому» аспекті – спільній політиці оборони.

Ідея проведення спільної політики оборони не є новою для Європи. Фундаментальним документом Європейської союзу у війсьній сфері є «Стратегія європейської безпеки» 2003 року, яка конкретизує загрози та ризики безпеці ЄС, визначає цілі та завдання організації та виділяє пріоритетні напрямки та принципи діяльності Союзу в війсьній сфері. Для координації дій країн-членів Європейського Союзу у сфері безпеки були створені Комітет з питань політики та безпеки, Воєнний комітет, Воєнний штаб.

Після прийняття Лісабонського договору 2007р. спільна політика оборони (СПО) визнана юридично автономним напрямом діяльності ЄС, покликаним

¹¹⁴ http://ratinggroup.ua/research/ukraine/obschestvenno-politicheskie_vzglyady_naseleniya_ukrainy_opros_iri.html.

забезпечити ЄС власним військовим потенціалом як для оборонних цілей, так і для здійснення миротворчих операцій за його межами (ст.ст.42-46 Договору про ЄС).

У лютому 2017 року Європейський парламент схвалив резолюцію щодо створення спільної європейської армії. 13 листопада 2017 року 23 країни Європейського союзу підписали угоду про військове співробітництво - програму Постійного структурованого співробітництва з питань безпеки і оборони (Permanent Structured Cooperation on Security and Defence, PESCO). У зв'язку з цією подією міністр оборони Німеччини Урсула фон дер Ляйен заявила: «Сьогодні особливий день для Європи, сьогодні ми офіційно створюємо оборонний і військовий союз ЄС ...».

Хоча ще в 1991 року президент Франції Ф. Міттеран і канцлер Німеччини Г. Коль повідомили про намір просувати ідею спільної європейської оборони як підтвердження остаточного примирення і довіри між країнами, відповідно у 1992 р. був створений франко-німецький корпус «Єврокорпус», командування яким було розподілено у рівних частинах між представниками обох держав. В 1993 р. до Єврокорпусу приєдналася Бельгія, в 1994 р. - Іспанія, в 1996 р. - Люксембург. Всі країни, що приєдналися, мають такі ж права, як і Німеччина і Франція. Вказані п'ять країн (Франція, Німеччина, Бельгія, Іспанія, Люксембург) мають статус основних. Пізніше до Єврокорпусу приєдналися військові підрозділи Польщі, Греції та Туреччини, які одержали статус асоційованих членів (до їх числа також в різні роки входили Австрія (2002-2011 роки), Канада (2003-2007 роки) та Фінляндія (2002-2006 роки)).

У мирний час під оперативним командуванням штабу Єврокорпусу знаходяться багатонаціональний батальйон управління і забезпечення, бригада тилового забезпечення, що дислокується на території військового містечка, розташованого в Страсбурзі. Крім того, Єврокорпус має французько-німецької мотопіхотної бригадою, підрозділи якої розташовані на території ФРН і Франції. Сили Єврокорпусу можуть бути залучені для проведення різних операцій: ліквідації наслідків стихійних лих, надання гуманітарної допомоги,

евакуації, підтримці безпеки в зонах незначних конфліктів і в «гарячих» точках під егідою ООН або ОБСЄ.

Єврокорпус входить до сухопутного компоненту Сил реагування НАТО, який ще включає ще три багатонаціональних корпуси: союзний корпус швидкого реагування; перший німецько-голландський корпус швидкого розгортання; багатонаціональний корпус «Північ-Схід». Усі вони, окрім останнього, є корпусами високої готовності.

Законом України від 20.02.2015 року «Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України, урядами Литви і Польщі про створення спільної військової частини» були визначені напрями військової співпраці України між вказаними країнами на регіональному рівні, в т.ч. включення до цих сил бригади у складі підрозділів з України, Польщі і Литви (LITPOLUKRBRIG). В рамках реалізації цього плану уряд України 27.05.2015 року затвердив виділення до складу LITPOLUKRBRIG національного військового контингенту зі складу 80 окремої аеромобільної бригади (м.Львів). 24.07.2015 року Міністри оборони України, Литви та Польщі у Львові підписали угоду щодо створення спільної бригади загальною чисельністю 4500 осіб.

7 грудня 2015 року Міністр оборони України та Верховний представник ЄС із закордонних питань та політики безпеки підписали Адміністративну угоду між Міністерством оборони України та Європейським оборонним агентством, головна мета якої максимально окреслити загальні сфери спільного інтересу, в яких згодом налагоджуватиметься співробітництво між Україною та країнами-членами ЄС.

Для України цікавий досвід функціонування Європейської авіаційної групи (ЄАГ). ЄАГ була створена у 1995 році Францією і Великобританією, потім до групи увійшли Італія, ФРН, Бельгія, Іспанія, Нідерланди, в якості партнерів виступили Норвегія і Швеція. ЄАГ не залежить ні від НАТО, ні від ЄС, будучи «власністю» ВПС семи країн-учасниць з постійним штабом з 28 осіб, розміщеним на базі командного центру Королівських ВПС Великобританії.

До переваг цієї структури відносяться її компактність, оперативність прийняття рішень, відсутність дублювання з Європейським авіатранспортним командуванням, Військовим штабом ЄС і іншими структурами ЄС і НАТО. І хоча французькі винищувачі не можуть сідати на британські авіаносці, які обладнані злітною рампою під літаки короткого зльоту і вертикальної посадки (американські F-35), ступінь співробітництва обох країн в галузі військової авіації безпрецедентна. Командувач ВПС Франції Д. Мерсьє пояснює ці результати значною мірою досягненням оперативної взаємосумісності в рамках НАТО, зручним і зрозумілим «інтерфейсом» спілкування і взаємодії¹¹⁵.

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДЕРЖАВНІЙ ПРИКОРДОННІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

*Царук Андрій В'ячеславович,
ад'юнкт Національної академії Державної прикордонної служби
України імені Богдана Хмельницького*

У зв'язку з загальнодержавним курсом України щодо інтеграції до Європейського Союзу та Північноатлантичного альянсу триває низка змін як у Державній прикордонній службі України так і у всіх державних органах.

Якщо взяти до уваги досвід європейських колег, то необхідно зазначити, що ефективність охорони зовнішніх кордонів та здійснення правоохоронних функцій значною мірою забезпечується шляхом проведення комплексу заходів інформаційно-аналітичної діяльності та якісного визначення загроз і ризиків для держав-членів Європейського Союзу. З цією метою представниками правоохоронних органів Європейського Союзу було розроблено спільну інтегровану модель аналізу ризиків (CIRAM).

На сучасному етапі реформування системи правоохоронних органів, у тому числі й Державної прикордонної служби України, інформаційно-

¹¹⁵ Conversation with General Denis Mercier and Air Chief Marshal Andrew Pulford. The FBC Defence, February 2015, p. 2, 3.